

УДК 336.714(100):021.9(477)
DOI: 10.31866/2616-7654.12.2023.293573

СУЧАСНИЙ ФАНДРЕЙЗИНГ У БІБЛІОТЕКАХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Марина Цілина,
кандидатка філологічних наук, доцентка,
Київський національний університет
культури і мистецтв
(Київ, Україна)
e-mail: macilin@ukr.net
ORCID: 0000-0001-5339-5147

Мета статті – з'ясувати специфіку фандрейзингу в бібліотеках зарубіжних країн і визначити перспективи для подальшого упровадження такої діяльності в Україні.

Методи дослідження – сукупність загальнонаукових методів вивчення проблематики. У процесі опрацювання фахової і профільної літератури та визначення теоретичної основи наукової розвідки було застосовано оглядово-аналітичний метод, за допомогою системного методу проаналізовано окремі зарубіжні практики бібліотечного фандрейзингу. Використання методу індукції дало можливість провести узагальнення і зробити висновки щодо упровадження досвіду інших країн у бібліотечні установи України. Наукова стаття ґрунтується на принципах об'єктивності та цілісності.

Наукова новизна полягає у визначенні основних форм і засобів сучасної фандрейзингової взаємодії у сфері бібліотечної діяльності.

Основні висновки. Значну роль у фандрейзинговій співпраці у бібліотечній сфері відіграють налагоджені зв'язки у галузі культури країн, оскільки взаємна підтримка і фандрейзингове фінансування посилюють національний ґрунт будь-якої держави в іншій країні. Ефективно сприяють благодійництву проведення різних заходів: конференцій, семінарів, концертів, зборів, а також активне залучення соціальних мереж, створення окремих вебсторінок на сайтах бібліотек. ЄС надає багато як прямих, так і непрямих фінансових можливостей для розвитку книгозбірень на своїх теренах. ESIF є найважливішим джерелом європейського непрямого фінансування. У сучасній Україні здійснюється активна інтеграція вітчизняного контенту книгозбірень до європейського простору, що, зокрема, доводить фандрейзингова діяльність проєктів «Українська книга без кордонів» і «Бібліотекарі України та Німеччини – разом до Перемоги».

Сподіваємось, що наявні приклади міжнародної співпраці у бібліотечній галузі послугують зразком для втілення подальших подібних проєктів на вітчизняному ґрунті й водночас для популяризації української книги за кордоном. Загалом фандрейзинг у бібліотечній діяльності у сучасному світі – перспективна справа інвестування в майбутню духовність.

Ключові слова: європейські структурні та інвестиційні фонди; фандрейзинг у бібліотечній діяльності; принцип безкорисності; принцип благодійності; принцип добровільності.

ВСТУП

У XXI столітті функціонування і діяльність бібліотек світу все більше потребує фандрейзингових асигнувань. Мова йде не про обов'язковість такого фінансування, а радше про своєрідний вияв поваги до цієї бюджетної сфери шляхом залучення додаткових приватних коштів. Не менш актуальним цей аспект є для України, оскільки, по-перше, збереження культури під час війни стає питанням виживання нації, а по-друге, досвід фандрейзингу зарубіжних країн стане у пригоді для прискорення євроінтеграційних процесів у нашій країні на шляху вступу до Європейського Союзу. Необхідним є вивчення специфіки фандрейзингу

в бібліотечній діяльності задля можливості залучення додаткових коштів до українських бібліотек, аби зберегти цю духовну галузь у період воєнних дій і надалі.

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДґРУНТЯ

Фандрейзинг є складовою бібліотечного маркетингу. Поняття фандрейзингу тлумачиться так: англ. *fundraising* від *fund* – фонд та *raising* – підняття, пошук ресурсів для реалізації або підтримки проектів або організацій («Фандрайзинг», б.д.). У сучасній українській мові є два варіанти написання цього слова – «фандрейзинг» і «фандрайзинг». Підтримуємо перший варіант і думку Я. Роголіна (б.д.) про те, що саме така транслітерація відповідає правильній вимові англійського слова *raise* – залучати, збирати. У контексті суспільних відносин як *фандрейзинг* слід розглядати дію, спрямовану на залучення допомоги для тих, хто її потребує. Тобто принципи благодійності (добровільність і безкорисність) також можна застосувати до фандрейзингу. Принцип добровільності полягає в тому, що громадсько значуща діяльність може здійснюватися за власним бажанням, а не за чийось наказом. За принципом безкорисності залучення ресурсів відбувається не для власного збагачення, а для вирішення громадських проблем. Необхідно зазначити, що ідеться не тільки про залучення, але і про об'єднання ресурсів кількох сторін. Організація, що займається фандрейзингом, може залучати зовнішні ресурси від донорів, спонсорів. Окрім цього, вона вкладає і свої внутрішні ресурси.

Фандрейзинг для бібліотек полягає в пошуку і залученні додаткових джерел фінансування. Бібліотеки самі шукають спонсорів, добродійців і меценатів, які не є байдужими до культурних надбань людства. Діяльність більшості бібліотек світу пов'язана з пожертвами багатих людей у вигляді книжок, грошей на будівництво бібліотек, із меценатами, відкриттям та існуванням бібліотек на членські внески.

В Україні питання фандрейзингу в діяльності бібліотек науковці почали активно досліджувати з кінця ХХ – початку ХХІ століття, зокрема О. Башун (1998, 1999), Л. Комаринська (2007), А. Соколова та О. Чернявська (2013).

У сучасних наукових розвідках розглянуто міжнародні бібліотечні організації як форму міжнародного бібліотечного співробітництва (Прокопенко, 2017), проаналізовано інформаційний ринок як сферу фандрейзингової діяльності бібліотек (Сисова, 2022b) та з'ясовано зміни бібліотечного фандрейзингу, зумовлені війною (Сисова, 2022a).

Як зазначає О. Башун (б.д.), «організація фандрейзингу передбачає пошук потенційних джерел фінансування, обґрунтування потреби в коштах і у зв'язку з інтересами донорів, формування, підтримку і розвиток зв'язків із донорами, формування громадської думки на користь підтримки діяльності організації». Дослідниця виокремила основні етапи фандрейзингу й окреслила стратегії.

На думку Л. Комаринської (2007), найперспективнішим джерелом додаткового фінансування бібліотек є міжнародні фонди, що через оголошення конкурсів на підставі поданих проектів підтримують пріоритетні напрями розвитку держави, серед яких є й культура (с. 141). Найбільш активно підтримує бібліотеки в Україні Міжнародний фонд «Відродження».

Міжнародне бібліотечне співробітництво розглядається як системна діяльність, яку здійснюють урядові і неурядові організації, установи і заклади, групи осіб або окремі особи у двох чи більше країнах задля сприяння розвитку бібліотечно-

інформаційного і пов'язаних із ним видів обслуговування, бібліотечної справи і бібліотечної професії загалом на взаємовигідних засадах (Прокопенко, 2017).

Міжнародні зв'язки, що здійснюються будь-якою бібліотекою України, визначено наявною законодавчою базою: Законом України «Про культуру» (Верховна Рада України, 2010), розд. VIII «Міжнародні культурні зв'язки», ст. 33; Законом України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» (Верховна Рада України, 1995), розд. XI «Міжнародне співробітництво в галузі бібліотечної справи», ст. 31 та ін. Нормативно-правовою основою фандрейзингу в нашій країні є Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» (Верховна Рада України, 2012), у якому чітко вказано основні напрямки благодійництва, передбачено організаційну структуру благодійних організацій, форми допомоги. Благодійництво може здійснюватися як одноразово, так і систематично. Закон також регулює податкові пільги для того, хто займається благодійництвом.

Метою статті є з'ясування специфіки фандрейзингу в бібліотеках зарубіжних країн і визначення перспектив для подальшого упровадження такої діяльності в Україні.

МЕТОДИ ТА МАТЕРІАЛИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У дослідженні використано сукупність наукових методів, а саме: аналіз, системний метод та індукцію. У процесі опрацювання фахової і профільної літератури та визначення теоретичної основи наукової розвідки було застосовано оглядово-аналітичний метод, за допомогою системного методу проаналізовано окремі зарубіжні практики бібліотечного фандрейзингу. Використання методу індукції дало можливість провести узагальнення і зробити висновки щодо упровадження досвіду інших країн у бібліотечні установи України. Наукова стаття ґрунтується на принципах об'єктивності та цілісності.

Джерельною основою дослідження стали публікації у фахових і профільних виданнях, контент вебсайтів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Як відомо, США тримають пальму першості у фандрейзинговій діяльності, де вироблена цілком звична для громадян система дарування. У бібліотечній справі у цьому напрямі здійснюється постійний пошук ресурсів для реалізації або підтримки проєктів. Досить успішним заходом, що дає змогу дослідити загальні інтереси, поспілкуватися з тими, хто успішно збирає гроші для своїх бібліотек, і почути думки інших експертів зі збору коштів є Міжнародна конференція зі збору коштів публічних бібліотек (*About IPLFC*, n.d.), що у 2023 році відбулася в Центральній бібліотеці м. Остін (Техас). Кожна із таких щорічних конференцій, що проводяться із 2017 року, пропонує насичений інформацією порядок денний із сесіями, які охоплюють важливі теми фандрейзингу, такі як ефективна пряма поштова розсилка та стратегії цифрового фандрейзингу, правильний обмін повідомленнями в сучасному політичному і соціальному кліматі, як перетворити виклики фандрейзингу на успіх. До того ж змінюються місця проведення заходів. Перша конференція відбулася в Сіетлі, штат Вашингтон, у 2017 році, наступні – у Денвері, штат Колорадо, у 2018 році та у Калгарі, штат Альберта, Канада, у 2019 році. Потім через пандемію COVID-19 конференція набула віртуального

формату, що призвело до ще більшої кількості учасників у 2020, 2021 та 2022 роках. Крім того, у мережі Facebook існує група під назвою Міжнародний форум збору коштів для публічних бібліотек, що дає змогу практично реалізувати фандрейзингові проекти. До того ж участь у подібних заходах не обмежується залученням лише громадян США (*About IPLFC, n.d.*).

Продовжуючи тему фандрейзингу в зарубіжних країнах, варто також згадати про Французьку бібліотеку в м. Бостон, що є некомерційною американською організацією, яка надає широкій громадськості недорогий доступ до мовних і культурних освітніх програм, активно сприяє відкриттю та оцінці інших не менш важливих культур (*French Library, n.d.*). Метою бібліотеки є об'єднання людей у французькому дусі радості життя, щоб поділитися ідеями, встановити взаємну повагу та міцну дружбу.

Установа містить другу за величиною приватну колекцію французьких книг, періодичних видань, DVD і компакт-дисків, доступних у Сполучених Штатах Америки. Школа пропонує мовні курси та програми для дорослих і дітей. Культурна програма демонструє багато аспектів франкомовної культури через численні лекції, концерти, кулінарні демонстрації, дегустації вин, художні виставки, святкові заходи тощо. Політичні та мистецькі діячі часто проводять бесіди у Французькій бібліотеці, що робить її центром французької культури в Бостоні. Водночас заклад заохочує фандрейтинг, зокрема подарунки Французькій бібліотеці, що можуть включати готівку, цінні папери, нерухомість, матеріальне особисте майно, таке як ювелірні вироби та твори мистецтва або будь-що інше, що має грошову вартість. Французьку бібліотеку можна зробити бенефіціаром полісу страхування життя, індивідуального пенсійного рахунку та інших рахунків, які дозволяють вказати бенефіціара. У багатьох випадках заплановані подарунки можуть забезпечити податкові/фінансові вигоди для дарувальника і його родини. Окрім цього, у Французькій бібліотеці є і волонтери, які допоможуть налагодити спілкування з іншими франкофілами, зрозуміти особливості французької культури, навчатимуть мові.

Щодо взаємного фандрейзингового обміну у сфері культури, то варто зазначити, що Американська бібліотека в м. Париж нещодавно відсвяткувала свій столітній ювілей. У відповідь на пандемію бібліотека успішно реалізувала нову ідею справді гібридної віртуальної справи. Урочистий захід став найважливішою подією року зі збору коштів для бібліотеки. Гала-концерт поєднав віртуальне програмування з одночасними невеликими вечерьми, організованими вдома прихильниками бібліотеки в Парижі та за його межами, оскільки вона бореться з фінансовими наслідками COVID-19. Інтерактивний онлайн-захід також включав аукціон і віртуальну прогулянку минулими десятиліттями бібліотеки на архівних кадрах, яких ніколи раніше не бачили і які зафіксували багато спогадів, документів і фотографій, що відстежують її багату історію (*Gerber, 2020*).

Роль цієї некомерційної бібліотеки виходить далеко за межі простого прокату книг і залишається символом американо-французьких відносин. Із моменту заснування бібліотека розширилася до найбільшої англomовної бібліотеки на європейському континенті. Вона обслуговує понад 80 000 відвідувачів щороку, які користуються великими ресурсами академічних, історичних і популярних матеріалів, доступних для позичання та консультацій. Бібліотека, будучи літературним центром, щороку проводить понад 70 безкоштовних публічних програм

і панелей, на яких виступають провідні автори, режисери, журналісти, громадські діячі та експерти. Ця установа ніколи не отримувала федерального фінансування та існує завдяки постійному збору коштів, благодійних подарунків і грантів. Їй вдалося створити відчуття маленької громади в центрі Парижа. Маючи понад 5000 членів різного віку та національностей, бібліотека є місцем для подолання розриву між Сполученими Штатами Америки та Францією. Вона продовжує служити гостинним притулком у Парижі, прославляти письмове слово та сприяти особистим зв'язкам. Після ремонту в 2016 році бібліотека стала затишнішою, поповнилася навчальними приміщеннями на мезоніні та нижніх рівнях, а також лаунжем для членів, де люди можуть зібратися, випити кави, переглянути газети та поспілкуватися. Учасники, які сумують за домом, можуть отримати доступ до поточних та архівних випусків «New York Times» онлайн. Доступні денні та тижневі абонементи (Gerber, 2020).

Загалом фандрейзинг є відносно новим у Франції, де більшість установ покладаються на державне фінансування. Значною подією кінця 2022 року стала реконструкція Національної бібліотеки Франції і фандрейзингова участь у ній меценатки ірландського походження Кари Леннон Казанова (Marlowe, 2022).

Дискусії щодо реконструкції історичної пам'ятки Рішельє почалися незабаром після відкриття сучасної філії бібліотеки Франсуа Міттерана у 1995 році. Леннон Казанова та її колеги ухвалили три важливі рішення: відкрити ділянку з великим новим просторим входом у сад; відновити Галерею Мазаріні на верхньому поверсі з італійськими бароковими фресками на стелі для її первісного використання як музею та знову відкрити Овальний зал для публіки після того, як доступ був обмежений протягом десятиліть.

Представники французької громадськості відреагували на початкову кампанію збору коштів для Salle Ovale та двох інших кімнат, пожертвувавши 1,8 млн євро.

Бібліотека особливо відзначила фінансову підтримку своїх американських донорів, які зробили третину приватних пожертв. Найбільший американський подарунок (1,2 млн євро) надійшов від Марка Піготта, бізнесмена і філантропа; іншими донорами виступили Фонд Леона Леві та Французьке товариство спадщини.

Основне фінансування все ж здійснювала французька держава. Міністерство культури Франції та Міністерство вищої освіти і наукових досліджень Франції виділили 255 млн євро на десятирічну реконструкцію.

Якщо продовжувати розгляд цієї теми в контексті Європейського Союзу, то варто зазначити, що у фандрейзинговій діяльності бібліотек визначну роль відіграє Європейське бюро бібліотечних, інформаційних та документаційних асоціацій (далі – EBLIDA), що є незалежною «парасольковою» асоціацією бібліотечних, інформаційних і документаційних асоціацій та установ Європи. У 2020 році EBLIDA створено Європейський дім цілей сталого розвитку, де запропоновано послуги, звіти та інструменти своїм членам. Зокрема, було опубліковано «Посібник для кандидатів на бібліотеку: Європейські структурні та інвестиційні фонди (далі – ESIF) 2021–2027» (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations, 2021). Посібник EBLIDA містить посилання на вебсайти та ресурси, що є актуальними для бібліотекарів, які бажають отримати доступ до ESIF. Деякі європейські програми зарезервовані для спеціальних мереж; інші забезпечують лише фінансування на особливих умовах. Деякі програми наукового характеру

мають дослідницький компонент. Найповніший огляд європейських програм і фондів, які можуть бути актуальними для бібліотек, можна знайти в матриці EBLIDA. Отже, усього за вісім кроків, як вважає Джузеппе Вітіелло, директор EBLIDA, заявникам бібліотеки буде надано інформацію з перших рук про EBLIDA та національні ресурси щодо ESIF, вебсторінки ESIF та інтерактивні карти, передані Європейською Комісією, а також адреси людей, які можуть допомогти заявникам бібліотек у підготовці проєкту (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations, n.d.).

ЄС надає багато фінансових можливостей, як прямих (Horizon, Erasmus тощо), так і непрямих. ESIF є найважливішим джерелом європейського непрямого фінансування. Вони націлені не лише на жорстку інфраструктуру (залізничні коридори, автомагістралі, широкосмугові дротові лінії зв'язку та субсидії для фермерів, і це лише деякі з них), але й на більш згуртовану Європу з урахуванням культурного виміру. Це можливість, якою бібліотеки не повинні нехтувати.

Основні переваги бібліотек, які звертаються до таких фондів:

- проєкти можуть охоплювати невеликі та майже необладнані бібліотеки, а також великі та технологічно обладнані бібліотеки;
- програми адмініструються на національному рівні, тому немає необхідності вдаватися до побудови комплексних мереж європейського рівня;
- бібліотеки, зокрема публічні, тісно пов'язані з місцевими громадами; ESIF діють на регіональному та місцевому рівнях і тому є ідеальною основою для їх розвитку;
- фінансування ESIF зазвичай становить третину всього бюджету ЄС.

У звіті, опублікованому у вересні 2020 року, EBLIDA запустило стратегію «Think The Unthinkable», яка складається зі створення порядку денного бібліотеки після COVID-19, що відповідає цілям сталого розвитку, фінансується через європейські структурні та інвестиційні фонди 2021–2027 (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations, 2020). Реалізація цієї стратегії передбачала проведення дев'яти семінарів: три з них були загалом європейськи орієнтованими, а інші – організовано різними установами в шести країнах, а саме: Франції, Болгарії, Латвії, Нідерландах, Італії, Греції. Усі національні семінари використовували індивідуальний підхід, відповідаючи потребам конкретних бібліотек, також відбулося впровадження ESIF у кожній країні. Такі заходи покликані обмінюватися досвідом та пропонувати результативний підхід до членів EBLIDA.

Пряма увага та фінансування культури в ESIF діють на різних рівнях, та взаємодії між цими рівнями є важливим фактором у визначенні того, що відбувається на практиці. Є важливі відмінності в тому, як ESIF у принципі можуть підтримувати культуру. Ці відмінності виникають у способі, у який держави-члени сформували угоди про партнерство та формулювання операційних програм національного і регіонального рівнів. Для кращого розуміння ESIF упроваджено важливу концепцію: стратегія розумної спеціалізації. Регіональна стратегія інтелектуальної спеціалізації – це місцевий підхід, де держави-члени спираються на активи та ресурси, доступні регіонам, і вирішують конкретні питання, соціально-економічні виклики задля виявлення унікальних можливостей для розвитку і зростання.

Держави-члени вибирають тематичні цілі, для яких виділено найбільше коштів. Наступним етапом, який слід розглянути, є створення операційних програм

для кожного з фондів. Вони можуть приймати форму національних або регіональних операційних програм у більшому члені-державі або національні операційні програми в невеликих державах-членах. Наприклад, у Данії та Швеції національні можуть бути реалізовані з регіональними варіаціями. Деякі національні операційні програми присвячені певним політичним сферам, і невелика кількість була спеціально або частково присвячена культурі.

Бенефіціари ESIF охоплюють широкий спектр громадськості – від малих і середніх до великих підприємств, а також від державних органів до неурядових організацій та організацій громадянського суспільства. Такими бенефіціарами можуть бути університети, студенти, дослідники, громадські організації, фермери, а також посередницькі організації, які потім надаватимуть послуги безкоштовно або за субсидованою ставкою підприємств чи інших кінцевих бенефіціарів. Цей аспект розвитку ESIF є досить важливим для процесу отримання коштів.

Бібліотеки можуть рекламувати їх та отримати фінансування для проєктів, що входять до обраних національних і регіональних програм за країною, де вони розташовані, які відповідають конкретним цілям ESIF.

Перш ніж бібліотеки зможуть реалізувати проєкти ESIF, украй важливо мати відповідні програми фінансування, що забезпечуються місцевою владою. По-перше, дуже важливо, щоб бібліотеки постійно обговорювали й узгоджували з органами влади програми, які їм підходять. Кошти ESIF виділяються на основі угоди про партнерство, укладеної між Європейською комісією та державами-членами. Угоди про партнерство передбачають створення національного або регіонального підрозділу і були підписані у другій половині 2020 р. Керівники, які бажають використовувати ESIF, повинні перевірити, наскільки проєкти, орієнтовані на бібліотечні ініціативи, можуть відповідати їх основним цілям.

Наприклад, ESIF у 2014–2020 роках обрали регіони Іль-де-Франс і Сена-Сен-Дені. Регіон Іль-де-Франс отримав близько 480 мільйонів євро в 2014–2020 роках (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations, n.d.). Програма розвитку регіону мала на меті вирішення чотирьох проблем: гармонійний розвиток місцевих територій і спрямованість на вразливі міські райони, соціальна та професійна інтеграція, посилення конкурентоспроможності регіону й екологічні виклики. Перша структура фонду сприяла соціальній інтеграції та боротьбі з бідністю і всіма формами дискримінації, куди було впроваджено фандрейзингові ініціативи Міської бібліотеки Монреа.

Міська бібліотека Монреа вдалася до ESIF, оскільки потребувала додаткової підтримки для своїх багатьох видів діяльності на додаток до звичайного фінансування, що надається містом, Міністерством культури та Національним книжковим центром. Запропонований установою проєкт спрямований на реінтеграцію дітей шкільного віку і залучив приблизно 100 000 євро протягом двох років за умови, що в разі успіху йому також будуть потрібні додаткові інвестиції.

Система публічних бібліотек є наріжним каменем берлінської системи освіти. Підтримка публічних міських бібліотек у Німеччині полягає в індивідуальному та неформальному навчанні, служить місцем для розширення і поживлення міського суспільства. Вони мають партнерські стосунки зі школами, дитячими садками, сімейними центрами, підприємствами і вирішують важливі питання, зокрема, соціально-економічні проблеми (наприклад, «цифровий розрив» і дефіцит медіа-

грамотності). Щоб утілити ці заходи в життя, було подано запит на фінансування в рамках ESIF 2007–2013 рр. за програмою «Ініціатива майбутнього для міських районів» (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations, n.d.) у розмірі 6,67 млн євро з європейського фонду і ще 13,17 млн євро від землі Берлін. Завдяки ESIF у 2014–2020 роках було отримано додаткові 4 млн євро з європейського фонду. З 2007 року до сьогодні в публічних бібліотеках Берліна було профінансовано понад 45 проєктів різних районів міста. Проєкти стосуються творців (Berlin Mitte), медіаграмотності (Berlin FriedrichshainKreuzberg), діяльності з читання (Berlin Mitte), мовних та інших навичок (Berlin Spandau), інтеграції і сімейних бібліотек (Берлін Марцан-Геллерсдорф). Підтримка також надається структурним адаптаціям і проєктам оновлення обладнання та оснащення бібліотек для підвищення якості їх відвідування (наприклад, Центральна бібліотека Берліна – Американська меморіальна бібліотека та Берлін Марцан-Геллерсдорф).

Кожна країна-член Європейського Союзу має власні інституції та ідеї для втілення фандрейзингових проєктів. Наприклад, у Греції дві основні установи співпрацюють в інформуванні та реалізації таких проєктів для бібліотек, зокрема, Національна бібліотека Греції і Асоціація грецьких бібліотекарів та вчених з інформації. Обидві інформують грецьке суспільство про важливість Порядку денного сталого розвитку до 2030 року разом із грецькою державою, яка заохочує та підтримує його (Резолюція Генеральної Асамблеї ООН, прийнята 25.09.2015, документ, що репрезентує новий план дій, метою якого є вивести світ на траєкторію сталого та життєстійкого розвитку) (General Assembly, 2015).

У бібліотеках Латвії реалізація цілей розвитку та Порядку денного сталого розвитку до 2030 року реалізується через тісну співпрацю між Національною бібліотекою Латвії та Бібліотечною асоціацією Латвії. Обидві установи створили міцне партнерство в цілях розвитку впровадження, також співпрацюючи з Латвійською національною комісією у справах ЮНЕСКО та Латвійською національною комісією. Інформація та документи, пов'язані з питаннями діяльності бібліотек, доступні на сайтах Бібліотечної асоціації Латвії та Латвійського бібліотечного порталу.

У Нідерландах Alignment House/Bredelieb розробив план для публічних бібліотек із метою пошуку додаткових можливостей фінансування голландських бібліотек і підготовки зустрічі щодо бібліотечних проєктів.

Румунія ухвалила Порядок денний сталого розвитку на період до 2030 року та його 17 цілей, визначених Стратегією сталого розвитку Румунії до 2030 року (General Assembly, 2015). Національна асоціація бібліотекарів та публічні бібліотеки Румунії ініціювали переклад матеріалів щодо порядку денного ООН.

Можна наводити багато прикладів співпраці інституцій інших країн Європейського Союзу, однак звернемо вектори дослідження на інше, а саме перші кроки інтеграції українського контенту книгозбірень до європейського простору, зокрема в аспекті фандрейзингової діяльності. Завдяки проєкту «Українська книга без кордонів» вітчизняні книги з'явилися у Вроцлаві (Польща), Відні (Австрія), Лейпцигу, Віттенбергу (Німеччина), Стокгольмі (Швеція), Бледфорді (Великобританія). Понад 2000 книжок для дітей вже доставлено до бібліотек п'яти країн ЄС (*Ukrainian book without borders*, n.d.).

Також учасники проєкту намагаються підтримати «дрібні видавництва», які перервали постачання до книгарень. Кожна жертва, організована учасниками цього

фандрейзингу, – це крок до того, щоб українці мали доступ до книг. Мета проєкту – передати 10 000 українських книжок до бібліотек і культурних центрів за кордоном.

На жаль, не завжди вповні можна реалізувати ці завдання, однак навіть, здається, непомітні кроки стануть значним поступом у цій справі. Як приклад можемо навести Головну публічну бібліотеку Тронхейма (Норвегія), на полицях якої було лише 5 книжок одного з українських видавництв. Перед учасниками проєкту стояло завдання отримати понад 100 книг для цієї місцевої бібліотеки, на що потрібно було 400 доларів, які успішно зібрали.

Доставка до міст ЄС, де зараз тимчасово проживають українські біженці, таких як Варшава, Вільнюс, Берлін, Лейпциг, Рига, є також серед пріоритетних цілей згаданого задуму.

У сучасних умовах війни в Україні бібліотечні спільноти різних країн намагаються також долучитися до підтримки галузі. Наприклад, громадське об'єднання «Рівненське обласне відділення Української бібліотечної асоціації» згуртувало свої зусилля з німецькими спеціалістами Культурного фонду Ернста фон Сіменса і розпочало реалізацію проєкту «Бібліотекарі України та Німеччини – разом до Перемоги», що полягає в забезпеченні публічних бібліотек Рівненщини комп'ютерною технікою для надання відповідних послуг внутрішньо переміщеним особам, котрі опинилися на території Рівненської області внаслідок бойових дій (Сисова, 2022а, с. 33). Багато бібліотек змінили вектор своєї роботи і перетворились на центри надання соціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам, гуманітарні та волонтерські центри, що активно допомагають постраждалим та ЗСУ. Окрім цього, було створено Фонд допомоги українським бібліотекарям «Бібліотечна країна» і сформовано окремий рахунок для підтримки фахівців, які опинилися у скрутних умовах.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи і узагальнюючи досвід фандрейзингу у сфері бібліотечної діяльності, можемо стверджувати, що:

- значну роль у такій співпраці відіграють налагоджені зв'язки у галузі культури країн, оскільки взаємна підтримка і фандрейзингове фінансування посилюють національний ґрунт своєї держави в іншій країні;

- ефективно сприяють благодійництву проведення різних заходів, конференцій, семінарів, концертів, зборів, а також активне залучення соціальних мереж, створення благодійних фондів, вебсторінок на сайтах бібліотек;

- ЄС надає багато як прямих, так і непрямих фінансових можливостей для розвитку книгозбірень на своїх теренах. ESIF є найважливішим джерелом європейського непрямого фінансування;

- у сучасній Україні здійснюється активна інтеграція вітчизняного контенту книгозбірень до європейського простору, що, зокрема, доводить фандрейзингова діяльність проєктів «Українська книга без кордонів» та «Бібліотекарі України та Німеччини – разом до Перемоги».

Сподіваємось, що наявні приклади міжнародної співпраці у бібліотечній галузі послугують зразком для втілення подальших подібних проєктів на вітчизняному ґрунті і водночас для популяризації української книги за кордоном. Загалом

фандрейзинг у бібліотечній діяльності у сучасному світі – перспективна справа інвестування в майбутню духовність.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Башун, О. (б.д.). *Фандрейзингова діяльність бібліотек. Етапи фандрейзингу*. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Взято 31 липня 2023 з http://www.nbu.gov.ua/sites/default/files/all_files/201703_artilces_field_dopmat_files/fandreyzingova_diyalnist_bibilotek.pdf
- Башун, О. В. (1998). *Фандрейзинг, або мистецтво збирання коштів*. Донецька державна обласна універсальна наукова бібліотека імені Н. К. Крупської.
- Башун, О. В. (1999). *Вплив маркетингу і фандрейзингу на трансформацію бібліотек*. Український культурологічний центр.
- Верховна Рада України. (1995, 27 січня). *Про бібліотеки і бібліотечну справу* (Закон № 32/95-ВР). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text>
- Верховна Рада України. (2010, 14 грудня). *Про культуру* (Закон № 2778-VI). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text>
- Верховна Рада України. (2012, 5 липня). *Про благодійну діяльність та благодійні організації* (Закон № 5073-VI). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17?#top>
- Комаринська, Л. (2007). Фандрейзинг – поняття позабюджетного фінансування у бібліотеках Львова. *Вісник Львівського університету. Серія: Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології*, 2, 140–148.
- Прокопенко, Л. С. (2017). Міжнародні бібліотечні організації як форма міжнародного бібліотечного співробітництва. В *Міжнародна діяльність бібліотек як складова європейського вибору держави* [Матеріали конференції] (с. 45–48). Одеська національна наукова бібліотека.
- Рогалін, Я. (б.д.). *Що таке соціальний фандрейзинг, або як продати громаді участь у добрих справах*. Marketplace. Взято 8 серпня 2023 з <https://cd-platform.org/success-stories/2411-shcho-take-sotsialnyy-fandreyzynh-abo-iak-prodaty-hromadi-uchast-u-dobrykh-spravakh>
- Сисова, Ю. (2022a). Бібліотечний фандрейзинг під час війни: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*, 4, 30–34. <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2022.269786>
- Сисова, Ю. (2022b). Інформаційний ринок як сфера фандрейзингової діяльності бібліотек. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*, 5(2), 380–386. <https://doi.org/10.31866/2617-796X.5.2.2022.270143>
- Фандрейзинг. (б.д.). В *Словник іншомовних слів*. Взято 8 серпня 2023 з <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Article=18846&action=show>
- Чернявська О. В., & Соколова А. М. (2013). *Фандрейзинг*. Центр учбової літератури.
- About IPLFC. (n.d.). International Public Library Fundraising Conference. Retrieved August 1, 2023, from <https://iplf-conference.org/#register2023>
- European Bureau of Library, Information and Documentation Associations. (n.d.). *Fundraising – General and Structural. Funds*. Retrieved July 29, 2023, from <http://www.eblida.org/publications/fundraising-general-structural-funds.html>
- European Bureau of Library, Information and Documentation Associations. (2020). *Think the Unthinkable. A post Covid-19 European Library Agenda meeting Sustainable Development Goals and funded through the European Structural and Investment Funds (2021-2027)* (Report). https://www.eblida.org/Documents/Think_the_unthinkable_a_post_Covid-19_European_Library_Agenda.pdf

- European Bureau of Library, Information and Documentation Associations. (2021). *A Guide for Library Applicants: European Structural and Investment Funds 2021–2027*. https://www.eblida.org/Documents/EBLIDA_European_Structural_Investment_Funds_2021-2027_Guide_for_Library_Applicants.pdf
- French Library. (n.d.). *Support Our Community Programs*. Retrieved July 28, 2023, from <https://frenchlibrary.org/donations/>
- General Assembly. (2015, September 25). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development* (Resolution No. A/RES/70/1). United Nations. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/89/PDF/N1529189.pdf?OpenElement>
- Gerber, B. (2020, October 12). American Library in Paris Centennial Gala. *France Today*. <https://francetoday.com/travel/practical-information/american-library-in-paris-centennial-gala/>
- Marlowe, L. (2022, November 26). The Dún Laoghaire-born woman raising millions for France's national library. *The Irish Times*. <https://www.irishtimes.com/abroad/2022/11/26/the-dun-laoghaire-born-woman-raising-millions-for-frances-national-library/>
- Ukrainian book without borders*. (n.d.). #bookwithoutborders. Retrieved July 31, 2023, from <https://bookwithoutborders.com/>

REFERENCES

- About IPLFC*. (n.d.). International Public Library Fundraising Conference. Retrieved August 1, 2023, from <https://iplf-conference.org/#register2023> [in English].
- Bashun, O. (n.d.). *Fandreizynhova diialnist bibliotek. Etapy fandreizynhu* [Fundraising activities of libraries. Stages of fundraising]. V. I. Vernadsky National Library of Ukraine. Retrieved July 31, 2023, from http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/all_files/201703_artilces_field_dopmat_files/fandreyzingova_diyalnist_bibilotek.pdf [in Ukrainian].
- Bashun, O. V. (1998). *Fandreizynh, abo mystetstvo zbyrannia koshtiv* [Fundraising, or the art of collecting funds]. Donetska derzhavna oblasna universalna naukova biblioteka imeni N. K. Krupskoi [in Ukrainian].
- Bashun, O. V. (1999). *Vplyv marketynhu i fandreizynhu na transformatsiiu bibliotek* [The impact of marketing and fundraising on library transformation]. Ukrainian Center of Cultural Studies [in Ukrainian].
- Cherniavska O. V., & Sokolova A. M. (2013). *Fandraizynh* [Fundraising]. Tsentri uchbovoi literatury [in Ukrainian].
- European Bureau of Library, Information and Documentation Associations. (n.d.). *Fundraising – General and Structural. Funds*. Retrieved July 29, 2023, from <http://www.eblida.org/publications/fundraising-general-structural-funds.html> [in English].
- European Bureau of Library, Information and Documentation Associations. (2020). *Think the Unthinkable. A post Covid-19 European Library Agenda meeting Sustainable Development Goals and funded through the European Structural and Investment Funds (2021-2027)* (Report). https://www.eblida.org/Documents/Think_the_unthinkable_a_post_Covid-19_European_Library_Agenda.pdf [in English].
- European Bureau of Library, Information and Documentation Associations. (2021). *A Guide for Library Applicants: European Structural and Investment Funds 2021–2027*. https://www.eblida.org/Documents/EBLIDA_European_Structural_Investment_Funds_2021-2027_Guide_for_Library_Applicants.pdf [in English].
- Fandraizynh [Fundraising]. (n.d.). In *Slovník inshomovnykh sliv* [Dictionary of foreign language words]. Retrieved August 8, 2023, from <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Article=18846&action=show> [in Ukrainian].

- French Library. (n.d.). *Support Our Community Programs*. Retrieved July 28, 2023, from <https://frenchlibrary.org/donations/> [in English].
- General Assembly. (2015, September 25). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development* (Resolution No. A/RES/70/1). United Nations. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/89/PDF/N1529189.pdf?OpenElement> [in English].
- Gerber, B. (2020, October 12). American Library in Paris Centennial Gala. *France Today*. <https://francetoday.com/travel/practical-information/american-library-in-paris-centennial-gala/> [in English].
- Komarynska, L. (2007). Fandreizynh – poniattia pozabiudzhethnoho finansuvannia u bibliotekakh Lvova [Fundraising – the concept of extra-budgetary funding in Lviv libraries]. *Visnyk of the Lviv University. Series Bibliology, Library Studies and Information Technologies*, 2, 140–148 [in Ukrainian].
- Marlowe, L. (2022, November 26). The Dún Laoghaire-born woman raising millions for France's national library. *The Irish Times*. <https://www.irishtimes.com/abroad/2022/11/26/the-dun-laoghaire-born-woman-raising-millions-for-frances-national-library/> [in English].
- Prokopenko, L. S. (2017). Mizhnarodni bibliotechni orhanizatsii yak forma mizhnarodnoho bibliotechnoho spivrobitnytstva [International library organizations as a form of international library cooperation]. In *Mizhnarodna diialnist bibliotek yak skladova yevropeiskoho vyboru derzhavy* [International activities of libraries as a component of the European choice of the state] [Conference proceedings] (pp. 45–48). Odesa National Scientific Library [in Ukrainian].
- Rohalin, Ya. (n.d.). *Shcho take sotsialnyi fandreizynh, abo yak prodaty hromadi uchast u dobrykh spravakh* [What is social fundraising, or how to sell participation in good deeds to the community]. Marketplace. Retrieved August 8, 2023, from <https://cd-platform.org/success-stories/2411-shcho-take-sotsialnyy-fandreizynh-abo-iak-prodaty-hromadi-uchast-u-dobrykh-spravakh> [in Ukrainian].
- Sysova, Yu. (2022a). Bibliotechnyi fandraizynh pid chas viiny: aktualni problemy ta shliakhy yikh vyrishennia [Library fundraising during the war: current problems and ways to solve them]. *Library Science. Record Studies. Informology*, 4, 30–34. <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2022.269786> [in Ukrainian].
- Sysova, Yu. (2022b). Informatsiynyi rynek yak sfera fandreizynhovoii diialnosti bibliotek [Information market as a sphere of libraries' fundraising activities]. *Digital platform: information technologies in sociocultural sphere*, 5(2), 380–386. <https://doi.org/10.31866/2617-796X.5.2.2022.270143> [in Ukrainian].
- Ukrainian book without borders*. (n.d.). #bookwithoutborders. Retrieved July 31, 2023, from <https://bookwithoutborders.com/> [in English].
- Verkhovna Rada of Ukraine. (1995, January 27). *Pro biblioteki i bibliotechnu spravu* [On libraries and librarianship] (Law No. 32/95-VR). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada of Ukraine. (2010, December 14). *Pro kulturu* [On culture] (Law No. 2778-VI). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada of Ukraine. (2012, July 5). *Pro blahodiinu diialnist ta blahodiini orhanizatsii* [On charity work and charity organizations] (Law No. 5073-VI). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17?#top> [in Ukrainian].

UDC 336.714(100):021.9(477)

Maryna Tsilyna,
PhD in Philological Sciences, Associate Professor,
Kyiv National University of Culture and Arts
(Kyiv, Ukraine)
e-mail: macilin@ukr.net
ORCID: 0000-0001-5339-5147

MODERN FUNDRAISING IN LIBRARIES OF FOREIGN COUNTRIES

The aim of the article is to find out the specifics of fundraising in libraries of foreign countries, and determine prospects for further implementation of such activities in Ukraine.

Research methods combine a set of general scientific methods of studying problems. In the process of studying professional and profile literature and determining the theoretical basis of scientific research, the survey-analytical method was applied. With help of the systematic method, single foreign practices of library fundraising were analyzed. The use of the induction method made it possible to generalize the studied material and draw conclusions about the implementation of experience of other countries in Ukrainian library institutions. The scientific article is based on the principles of objectivity and integrity.

Scientific novelty consists in defining the main forms and means of modern fundraising interaction in the field of library activity.

Main conclusions. A significant role in fundraising cooperation in the library field is played by well-established ties in the sphere of international culture, as mutual support and fundraising financing strengthen the national base of any state in another country. Various events holding, such as conferences, seminars, concerts and meetings, as well as active involvement of social networks, creation of separate web pages on library websites, effectively contribute to charity. The EU provides many direct and indirect financial opportunities for the development of book collections on its territory. ESIF are the most important source of European indirect funding. In modern Ukraine, the domestic content of book collections is actively integrated into the European space, which, in particular, proves the fundraising activity of “Ukrainian book without borders” and “Librarians of Ukraine and Germany – together to Victory” projects.

We hope that the existing examples of international cooperation in the library industry serve as a model for the implementation of further similar projects on the domestic base, and, at the same time, for the popularization of Ukrainian books abroad. In general, international fundraising in library activities in modern world is a promising investment in future spirituality.

Keywords: European structural and investment funds; fundraising in library activities; the principle of disutility; the principle of charity; the principle of voluntariness.

Стаття надійшла до редакції 11.09.2023 р.